

JEDRENJE U
SARANTIJU

Prvi deo Sarantinskog mozaika

GAJ GAVRIJEL KEJ

Preveo
Nikola Pajvančić

Laguna

Naslov originala

Guy Gavriel Kay

SAILING TO SARANTIUM

Copyright © Guy Gavriel Kay, 1998

By arrangement with Westwood Creative Artists Ltd.

Translation Copyright © 2006 za srpsko izdanje, LAGUNA

Mojim sinovima,
Semjuelu Aleksandru i Metjuu Tajleru,
s ljubavlju dok ih posmatram

„...stvarajte sve
iz ničega svakoga dana i učite
jutarnje zvezde pesmi.“

IZRAZI ZAHVALNOSTI

Pretpostavljam da je po naslovu ovog dela to očigledno, ali nadahnuće dugujem Vilijemu Batleru Jejtsu, čije su me poetske i prozne meditacije o tajanstvima Vizantije povele u ovom pravcu i pružile mi čitav niz motiva zajedno sa osećajem da će se u tom okruženju naći mesta i za maštu i za istoriju.

Odavno verujem da je za roman zasnovan na nekom istorijskom razdoblju neophodno shvatiti što je više moguće u vezi s tim istorijskim razdobljem. Vizantiju su njeni istoričari dobro opisali, bez obzira na međusobne nesuglasice. Njihova dela, kao i poruke i ohrabrenja mnogih naučnika, istinski su me prosvetlila, i pomogla da se usredsredim. Nadam se da ne treba ni naglašavati da osobe koje ovde navodim ni slučajno ne mogu snositi bilo kakvu odgovornost za greške i namerna odstupanja koja sam načinio u onome što je, u suštini, roman epske fantastike zasnovan na vizantijskim temama.

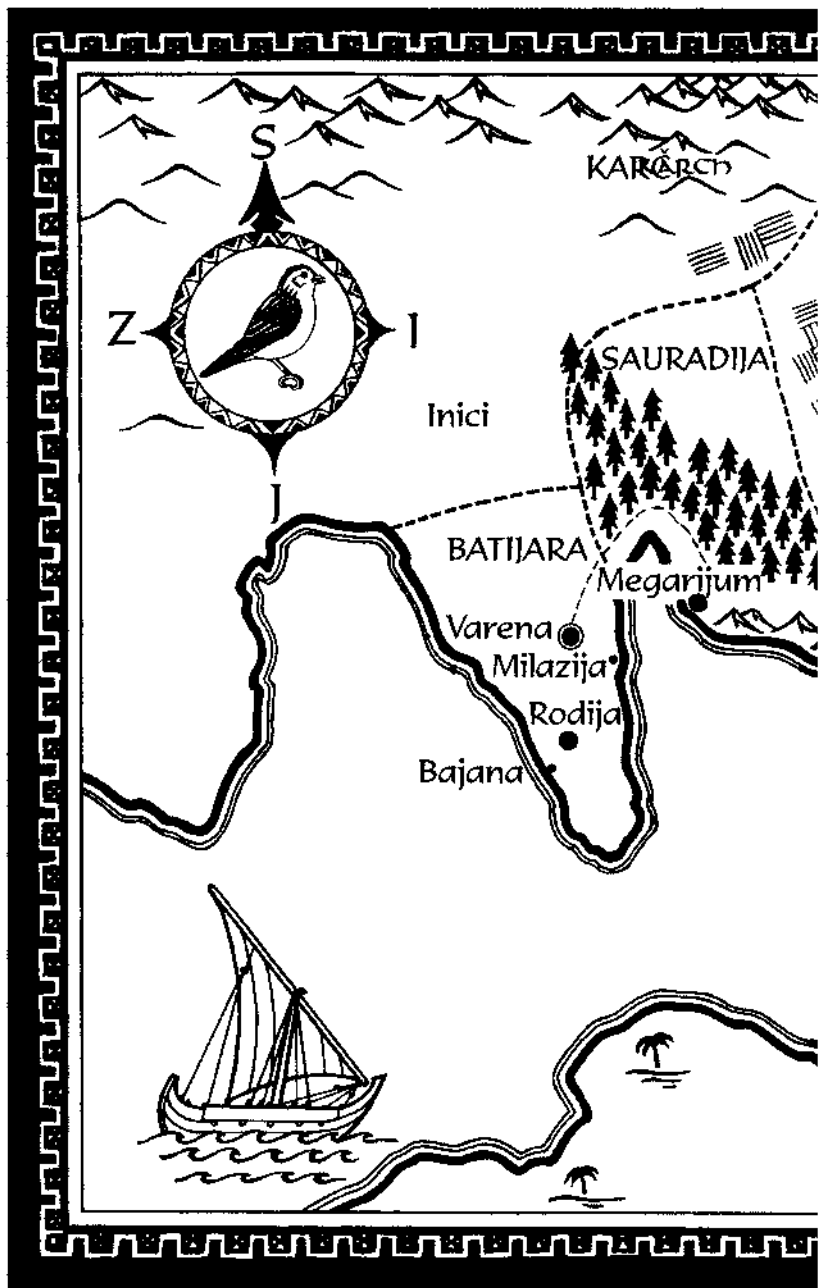
Zadovoljstvo mi je da spomenem veliku pomoć koju sam našao u delima Alana Kamerona o trkama dvokolica i hipodromskim strankama; Rosijevim, Nordhagenovim i L'Oranžovim delima o mozaicima; radovima Lionela Kasona o putovanju u antičkom svetu; Roberta Brauninga, posebno o Justinijanu i Teodori; Vorena Tredgolda o vojsci; Dejvida Talbota Rajsa, Stivena Ransimena, Žervea Metjua i Ernsta Kicingera o vizantijskoj estetici; i širim istorijama Sirila Manda, H. V. Hausiga, Marka Vitoua, Ejverela Kamerona i G. Ostrogorskog. Takođe želim da spomenem pomoć i podsticaj koje sam dobio učestvujući u živahnim raspravama na istorijskim mejling listama na Internetu u vezi sa Vizantijom i poznom antikom. Moji istraživački metodi više nikada neće biti isti.

Na ličnijem nivou, Reks Kej ostaje moj prvi i najstroži čitalac, Martin Springet je upotrebio svoje poprilične veštine u pripremi mape, a smireni i izuzetno vredni uticaj Meg Masters, moje kanadske urednice, proteže se, evo, već na četiri knjige. Linda Meknajt i

Antea Morton-Saner u Torontu i Londonu istrajni su prijatelji, kao i vešti agenti, a ponekad je zahtevan pisac duboko svestan i jednog i drugog. Moja majka me je kao dečaka odvela u svet knjiga, a potom i do uverenja da i sam mogu da ih pišem. To čini i dalje. A moja supruga stvara prostor u koji reči i priče mogu da uđu. Zahvalnost je tu žalosno nedovoljna reč.

...i ne znadosmo tada jesmo li na nebu ili na zemlji. Jer na zemlji nema takve raskoši i takve lepote, i nama ponestadoše reči da je opišemo. Znadosmo samo da Bog tamo živi među ljudima, i da je njihova služba lepša od obreda drugih naroda. Jer tu lepotu ne možemo zaboraviti.

*– Letopis o putovanju u
Konstantinopolj Vladimira,
velikog kneza Kijeva.*

PROLOG

Oluje behu česte za letnjih noći u Sarantiji, dovoljno česte da se poveruje u mnogo ponavljaju priču kako je car Apije pred boga otišao usred jedne stravične oluje, dok su munje bleštale a grmljavina opsedala sveti grad. Čak je i Perteni- je iz Eubula, pišući tek dvadeset godina kasnije, tako ispričavao tu priču, dodavši i kip cara koji se srušio pred Bronzanom kapijom Carske četvrti i rascepljen hrast odmah pred kopnenim zidinama. Istoričarima je ono dramatično često draže od istinitog. To je mana njihovog zanata.

Zapravo, te noći kada je Apije izdahnuo u Porfirnoj sobi Atenin- ske palate, u gradu nije bilo kiše. Ranije je primećena poneka munja, a grmljavina je zarezala jednom ili dvaput, tamo daleko na sever od Sarantije, prema žitnim poljima Trakezije. Sudeći po događajima što su usledili, taj severni pravac mogao se tumačiti kao predskazanje.

Car nije imao živih sinova, a njegova tri bratanca su pre manje od godinu dana u velikom stilu propala na ispitu vrednosti, te su zato pretrpeli odgovarajuće posledice. Shodno tome, u Sarantiji nije postojao prestolonaslednik kada je Apije možda čuo, a možda i nije, kao poslednje reči svoga dugačkog života, unutrašnji glas božji kako samo njemu kaže: „*Skini krunu, jer Gospodar careva čeka te sada.*“

Tri čoveka što su ušli u Porfirnu sobu u još sveži čas pred zoru behu dobro svesni opasno nesigurnog stanja. Evnuh Gezije, kancelar carskog dvora, pobožno je sklopio šake dugačkih, tankih prstiju, a onda ukočeno kleknuo da mrtvom caru poljubi bosa stopala. Isto su, posle njega, učinili i Adrast, čelnik službi, koji je zapovedao državnim službenicima, i Valerije, zapovednik ekskubitora, carske garde.

„Moramo da sazovemo Senat“, prošaputa Gezije svojim šuškvavim glasom. „Da smesta otpočne zasedanje.“

„Smesta“, složi se Adrast, pažljivo popravljajući okovratnik dugačke tunike dok je ustajao. „A patrijarh mora započeti Obrede žalosti.“

„U gradu će“, reče Valerije vojničkim glasom, „biti sačuvan red. Postaraću se za to.“

Druga dvojica ga pogledaše. „Naravno“, reče Adrast oprezno. Pogladio se po urednoj bradi. Očuvanje reda bilo je jedini razlog što je Valerije sada u sobi, jedan od prvih koji su čuli za žalosni događaj. Njegove primedbe su bile... pomalo prenatraglašene.

Vojska se tada nalazila uglavnom istočno i severno, jedan veliki odred blizu Eubula na trenutnoj granici s Basanidima, a drugi, uglavnom sastavljen od najamnika, zadužen za odbranu prostranstva Trakezije od upada varvarskih naroda Karčana i Vraha, koji su u poslednje vreme bili prilično mirni. Strateg nekog od ta dva odreda mogao bi postati presudni činilac – ili car – bude li Senat oklevao.

Senat je bio nesposobno, neodlučno telo sastavljeno od plašljivih ljudi. Verovatno će oklevati, ako mu ne budu data krajnje jasna uputstva. I to su trojica zvaničnika u sobi s mrtvacem odlično znala.

Gezije kao uzgred reče: „Ja ću se postarati da se plemenite porodice obaveste. Želeće da se poklone.“

„Naravno“, reče Adrast. „Posebno Daleini. Koliko sam shvatio, Flavije Dalein se vratio u Grad pre samo dva dana.“

Evnuh beše previše iskusan čovek da pocrveni.

Valerije je već krenuo ka vratima. „S plemstvom postupi kako nađeš za shodno“, reče preko ramena. „Ali u gradu ima pet stotina hiljada ljudi koje će, kada čuju za ovu smrt, obuzeti strah da se gnev svetog Džada ne spusti na obezglavljeno carstvo. Oni su moja briga. Poslaću glas gradskom prefektu da pripremi svoje ljude. Budi srećan što noćas nije bilo grmljavine.“

Otišao je iz sobe odlučno koračajući po podnom mozaiku, plećat, još snažan u šezdesetoj godini svog života. Druga dvojica se zглеdaše. Adrast prvi skrenu pogled, ka mrtvacu u veličanstvenom krevetu i draguljima optočenoj ptici na srebrnoj grani kraj tog kreveta. Nije dan ne progovori.

Pred Ateninskom palatom, Valerije zastade u vrtovima Carske četvrti tek toliko da pljune u žbunje i primeti kako ima još vremena pre jutarnjeg zazivanja. Beli mesec je lebdeo nad vodom. Duvao je zapadni vetar; Valerije je čuo more, namirisao so u povetarcu, između mirisa letnjeg cveća i kedra.

Udaljio se od vode pod kasnim zvezdama, prošao kraj palata i službenih zgrada, tri male kapele, dvorane carskog esnafa svile i radionica, igrališta, zlatara i besmisleno nakićenih Marizijanovih

kupatila, prema kasarni ekskubitora pored Bronzane kapije što je vodila u Grad.

Ispred ga je čekao mladi Leont. Valerije mu je dao podrobna uputstva, koja je odavno upamtio spremajući se za današnji dan.

Njegov prefekt se povuče u kasarne i Valerije tren kasnije začu ekskubitore – ljude koji behu njegovi već deset godina – kako se spremaju. Duboko je udahnuo, svestan da mu srce snažno tuče, svestan koliko je važno prikriti uzbuđenje. Podsetio se da pošalje glasonošu koji će obavestiti Petra, van Carske četvrti, da je Džadov sveti car Apije mrtav, da je velika igra otpočela. Tiho je zahvalio bogu što je sin njegove sestre neuporedivo sposobniji čovek od Apijeve trojice sestrića.

Video je Leonta i ekskubitore kako izlaze iz kasarne, u senke praskozorja. Lice mu beše bezizražajno, vojničko.

Na Hipodromu će tog dana biti trka, a Astorg od Plavih je prethodnog trkačkog dana pobeđio u četiri poslednje. Obučar Fotije se kladio novcem koji nije smeo da izgubi da će glavni dvokoličar Plavih danas slaviti u prve tri trke, i tako vezati sedam uzastopnih pobeda, što je bio srećan broj. Fotije je sanjao broj dvanaest prošle noći, a tri trke četvoroprega su značile da će Astorg terati dvanaest konja, a kada se jedinica i dvojka saberu... one opet čine trojku! Da juče po podne nije video duha na krovu kolonade preko puta svoje radnje, Fotije bi bio potpuno siguran u uspeh svoje opklade.

Ženu i sina je ostavio usnule u stanu iznad radnje i oprezno – jer su ulice Grada noću opasne, što je on dobro znao – pošao prema Hipodromu. Zora neće skoro; mlad beli mesec video se na zapadu, prema moru, plutao je iznad kula i kupola Carske četvrti. Fotije nije mogao sebi da priušti da kupi kartu ni svaki put kada ide na trke, a kamoli kartu za deo tribina u senci. Na dan trka, građanima se delilo samo deset hiljada besplatnih mesta. Oni koji nisu mogli da karte kupe, morali su da čekaju.

Dve ili tri hiljade drugih već su se bili okupili na trgu kada je stigao pod visoko kameno pročelje Hipodroma. I sama činjenica što se nalazi tu bila je dovoljna da uzbuđi Fotija i rastera pospanost. Brzo je izvadio plavu tuniku iz ranca i obukao je umesto uobičajene smeđe. Hitrina i tama pomogle su mu da prikrije golotinju. Pridružio se nekolicini slično odevenih ljudi. Na taj ustupak ga je primorala žena

pošto su ga pre dve godine, za vreme naročito razbuktale letnje sezone, pretukli navijači Zelenih: nosio je obično odelo sve dok ne bi stigao do sigurnosti drugih Plavih. Neke je pozdravio po imenu, a oni su mu veselo poželeli dobrodošlicu. Neko mu dodade čašu jeftinog vina, on otpi, pa je posla dalje.

Pored njih prođe kladioničar, prodajući spisak današnjih trka sa svojim predviđanjima. Fotije nije umeo da čita, pa ga to nije mamilo, mada je video druge kako daju po dva bakarna fola za list hartije. Na sredini Hipodromskog foruma, jedan jurorovi, smrdljiv i napola go, zauzeo je svoje mesto i već je žestoko propovedao svetini o zlu konjskih trka. Čovek je imao lep glas i bio je zabavan... ako se ne nalaziš niz vetar od njega. Ulični prodavci su već nudili smokve, kandarijske dinje i pečenu jagnjetinu. Fotije je sebi spakovao krišku sira i deo sledovanja hleba od juče. Ionako je bio previše uzbuđen da oseti glad.

Nedaleko, kod svog ulaza, tiskali su se Zeleni, jednako brojni. Fotije je među njima nije video staklara Papija, ali je znao da će ovaj doći. S Papijem se i opkladio. Kako se zora primicala, Fotije je, kao i obično, počeo da se pita da nije preterao s opkladom. Duh koga je video, usred bela dana...

Bila je to blaga noć za leto, duvao je morski vetar. Kasnije će biti veoma vruće, kada trke počnu. Javna kupatila će biti prepuna za vreme podnevne pauze, isto kao i taverne.

Fotije je još razmišljao o svojoj opkladi, pa se onda zapitao da li je usput trebalo da zastane na groblju, s tablicom uroka protiv glavnog vozara Zelenih, Skorcija, koji će danas najverovatnije biti glavna pretnja Astorgu i njegovih sedam uzastopnih pobeda. Prošli put je bio povređen, jer je na pola sezone pao i ugruvao rame, tako da nije učestvovao kada je Astorg na kraju dana izvojevao svoje veličanstvene četiri uzastopne pobeđe.

Fotiju nije bilo po volji što je jedan tamnopusi, golobradi dođoš iz pustinja Amuza – ili odakle već beše – tolika pretnja njegovom voljenom Astorgu. *Trebalo* je da kupi tablicu uroka, pomisli žalostivo. Nekog šegrta iz sukarnarskog esnafa izboli su u lučkoj krčmi pre dva dana i nedavno je sahranjen: savršena prilika za ljude sa tablicama da prizovu uroke na grobu žrtve nasilja. Svi su znali da su tada ispisane kletve snažnije. Fotije pomisli kako će samo sebe moći da krivi ako Astorg danas ne uspe. Nije imao pojma kako će da plati Papiju ako izgubi. Odlučio je da o tome ne misli, kao ni o onome što će mu žena reći.

„Napred Plavi!“, viknu on iznenada. Desetak ljudi kraj njega se trgnu i prihvatili poklič.

„Napred plavi u guzicu!“, stiže predvidljiv odgovor s druge strane trga.

„Kad bi neki Zeleni samo za to imao muda!“, uzvratilo vikom čovek pored Fotija. Fotije se nasmeja u senci. Beli mesec se sada sakrio iza carskih palata. Zora je stizala, Džad je u svojim dvokolicama jahao sa istoka, pristizao sa mračnog putovanja ispod sveta.

A onda će dvokolice smrtnika da jure, u slavno ime božje, čitavog tog letnjeg dana u svetom gradu Sarantiji. A Plavi će, Džadovom milošću, poraziti smrdljive Zelene, koji nisu ništa bolji od varvara, basanidskih neznabožaca ili čak Kindata, što svi znaju.

„Gle“, reče neko naglo i upre prstom.

Fotije se okrenu. Čuo je bat koraka i pre nego što je ugledao vojnike, senke iz senki, kako stupaju kroz Bronzanu kapiju na zapadnom kraju trga.

Ekskubitori, stotine njih, naoružani i oklopljeni pod zlatno-crvenim tunikama, izadoše iz Carske četvrti na Hipodromski forum. To je za ovaj čas bilo toliko neobično da je zapravo bilo strašno. Prošle godine su dvaput izbili manji nemiri, kada su se neobuzdaniji navijači dve boje dohvatili za guše. Radili su noževi i močuge, i ekskubitori su pozvani da pomognu ljudima gradskog prefekta da nemire uguše. Carska garda Sarantije nije znala za milost u suzbijanju nemira. Oba puta su na kraju po pločnicima ostale da leže desetine mrtvih.

Neko drugi reče: „Sveti Džade, plamenci!“, i Fotije s kašnjenjem vide da su barjaci na kopljima ekskubitora spuštani. Oseti hladan vetar kako mu duva kroz dušu, vetar koji nije stizao ni iz jednog ovozemaljskog pravca.

Car je mrtav.

Napustio ih je njihov otac, božji miljenik. Sarantija je ostala siročica, zaboravljena, izložena neprijateljima sa istoka, severa i zapada, zlim i bezbožnim. A pošto Džadovog cara više nema, ko zna kakvi će se demoni ili duhovi iz međusveta sada spustiti da divljaju među bespomoćnim smrtnicima? Da li je *zato* video duha? Fotije pomisli na ponovni dolazak kuge, na rat, na glad. U tom trenutku vide svoje dete kako leži mrtvo. Užas ga baci na kolena, na kaldrmu trga. Shvati da plače za carem koga nikada nije video sem kao daleku, svetu priliku u carskoj loži na Hipodromu.

A onda – običan čovek koji svoj život živi u svetu običnih ljudi – obučar Fotije shvati da danas neće biti trka. Da je njegova nesmotrena opklada sa staklarom nevažeca. Kroz užas i tugu oseti probod olakšanja, poput blistavog koplja sunčeve svetlosti. Tri trke uzastopno? Bila je to glupa opklada, a sada ga više nije vezivala.

Mnogi su sada klečali. Jurodivi, ugledavši priliku, stade da optužuje još glasnije – Fotije nije mogao da razabere njegove reči kroz žagor, tako da nije znao na šta se ovaj sada okomio. Bezbožništvo, raspuštenost, podeljeno sveštenstvo, jeretici sa heladikijskim verovanjima. Uobičajene žalopojke. Jedan ekskubitor mu priđe i nešto tiho reče. Jurodivi se ne osvrnu na vojnika, kao što je obično i slučaj. Međutim, onda Fotije zapanjen vide kako vojnik držaljem koplja ošinu asketu po cevanicama. Odrpanac kriknu – više od iznenađenja nego od nečeg drugog – pa ćutke pade na kolena.

Onda se iznad leleka gomile diže drugi glas, strog i samouveren. Zahtevao je pažnju. Pomoglo je što je govornik bio na konju, jedini jahač na forumu.

„*Počujte me!* Nikome se ovde neće desiti ništa nažao“, reče on, „ako mir bude očuvan. Vidite naše barjake. Oni sve govore. Naš slavni car, Džadov najvoljeniji, njegov triput uzvišeni namesnik na zemlji, ostavio nas je i otišao da se pridruži bogu u slavi iza sunca. Danas neće biti dvokolica, ali će vam vrata Hipodroma biti otvorena da zajedno nađete utehu dok se carski Senat ne okupi da proglasi našeg novog cara.“

Glasniji žagor. Nije bilo naslednika; svi su to znali. Fotije vide ljude kako kuljaju na forum iz svih pravaca. Takve vesti se prošire u tren oka. Udahnulo je, s mukom obuzdavajući novi nalet straha. *Car je mrtav. U Sarantiji nema cara.*

Jahač ponovo diže ruku da zatraži tišinu. Sedeo je na konju prav kao koplje, odeven isto kao njegovi vojnici. Čin su mu označavali samo vranac koga je jahao i srebrni porub ogrtača. Nema tu nikakvog preterivanja. Seljak iz Trakezije, ratarski sin koji je na jug došao kao momče, a onda se uzdigao do visokog čina samo uz pomoć marljivog rada i nemalo hrabrosti u bitkama. Svi su znali za tu priču. On je pravi muškarac, tako su govorili o Valeriju iz Trakezije, zapovedniku ekskubitora.

A on sada reče: „U svim kapelama i svetilištima Grada biće sveštenika, a drugi će vam doći ovamo, da povedu obrede žalosti na Hipodromu, pod Džadovim suncem.“ Načinio je znak sunčevog diska.

„Džad čuvao tebe, Valerije!“, viknu neko.

Čovek na konju kao da to nije čuo. Otresit i kršan, Trakežanin se nikada nije udvarao gomili kao drugi stanovnici Carske četvrti. Njegovi ekskubitori su svoje dužnosti obavljali delotvorno i izrazito nepristrasno, čak i kada bi ponekad nekoga osakatili ili ubili. Prema Zelenima i Plavima se postupalo jednako, a ponekad čak i prema značajnim ljudima, jer mnogi među onim mahnitijim navijačima behu sinovi plemstva. Niko čak nije znao koja je stranka Valeriju draža, niti koja mu je najbliža od mnogobrojnih šizmi džaditske vere, mada je bilo uobičajenih nagađanja. Sestrić mu je bio poklonik Plavih, to se znalo, ali su porodice često bile podeljene u naklonosti prema strankama.

Fotije pomisli da se vrati ženi i sinu posle jutarnjih molitava u maloj kapeli koja mu se sviđala, blizu Mezarskog foruma. Na istočnom nebu se naziralo sivilo. Pogledao je ka Hipodromu i video da ekskubitori, kao što je i obećano, otvaraju kapiju.

Oklevao je, ali je onda video staklara Papija kako stoji malo podalje od ostalih Zelenih, sam. Plakao je, suze su mu se slivale u bradu. Fotije mu priđe, dirnut potpuno neočekivanim osećanjem. Papije ga ugleda i obrisa oči. Ne izgovorivši ni reč, njih dvojica jedan kraj drugoga udoše u ogromno prostranstvo Hipodroma, dok se božje sunce dizalo iz šuma i polja istočno od trostrukih kopnenih zidina Sarantije, a dan otpočinjao.

Plaut Bonos nikada nije želeo da bude senator. Postavljenje, do koga je došlo u njegovoj četrdesetoj godini, doživljavao je najviše kao jednu veliku smetnju. Između svega ostalog, postojao je jedan neshvatljivo zastareo zakon po kome senatori nisu smeli da zaračunavaju više od šest procenata kamate. Pripadnici „Imena“ – aristokratskih porodica unesenih u Carske spiskove – mogli su da zaračunavaju osam, a svima drugima, čak i neznabošcima i Kindatima, bilo je dozvoljeno deset. Procenat se za pomorske poduhvate udvostručavao, naravno, ali bi samo čovek zaposednut demonima ludosti dao na pozajmicu novce za trgovačku plovidbu s kamatom od dvanaest posto. Bonos nikako nije bio ludak, ali u poslednje vreme *jeste* bio besan i osujećen poslovni čovek.

Senator Sarantinskog carstva. Kakva počast! Čak ga je i ženino prenemaganje ljutilo, kako je samo slabo shvatala stanje stvari! Senat je činio ono što mu car naloži, ili ono što mu carevi lični savetnici nalože; ni manje, a sasvim sigurno ni više. Nije to bilo mesto koje je donosilo moć ili nekakav poseban ugled. Možda je nekada bilo tako, tamo na zapadu, u najranijim danima po osnivanju Rodije, kada je taj moćni grad prvi put počeo da raste na svom bregu a gordi, smireni ljudi – makar bili i neznabošci – raspravljali kako najbolje ustrojiti zemlju. Ali kada je Rodija u Batijari postala srce i ognjište carstva koje je zavladao čitavim svetom – pre četiri stotine godina – tamošnji Senat već je bio poslušno oruđe Careva u njihovoj stepenastoj palati kraj reke.

Ti čudesni dvorski vrtovi sada su bili zarasli u korov, zasuti slomljenim kamenjem, a Velika palata opljačkana i čađava od vatri starih stotinu godina. Jadna, nemoćna Rodija bila je dom slabom prvom patrijarhu Džadovom i varvarskim zavojevačima sa severa i istoka – Antinima, koji još mažu kose medveđim salom, kako tvrde pouzdani izvori.

A Senat ovde u Sarantiji – Novoj Rodiji – bio je jednako nemoćan i pokoran kao i u zapadnom carstvu. Moguće je, pomisli Bonos mračno dok se osvrtao po senatskoj dvorani sa njenim raskošnim mozaicima na podu, zidovima i maloj ali izuzetno lepoj kupoli, da će ti isti divljaci koji su poharali Rodiju – ili neki gori od njih – učiniti uskoro isto i ovde, gde sada carevi žive, pošto je zapad izgubljen i propao. Borba oko nasleđstva slabi svako carstvo, i to žestoko.

Apije je vladao trideset šest godina. Bilo je teško u to poverovati. Ostareo, umoran, poslednjih godina pod uticajem svojih hiromanata, odbio je da proglasi naslednika pošto su njegovi sestrići pali na ispitu koji im je zadao. Njih trojica više nisu bitni – slepi ljudi ne mogu da sede na Zlatnom prestolu, kao ni oni vidljivo osakaćeni. Isečene nozdre i iskopane oči obezbedili su da senatori ne moraju da raspravljaju o prognanim sinovima Apijeve sestre.

Bonos odmahnu glavom, besan na sebe. Kao da će pedesetorica ljudi okupljenih u toj odaji zaista doneti neku odluku! Samo će odobriti ono što se izrodi iz spleta koje se upravo odvijaju u Carskoj četvrti. Kancelar Gezije, Adrast ili Hilarin, carski komornik, neko će uskoro doći i obavestiti ih šta da, u svojoj mudrosti, odluče. Ovo je bila samo obična predstava.

A Flavije Dalein se vratio u Sarantiju sa porodičnih imanja na drugoj obali moreuza pre samo dva dana. Veoma prikladno.

Bonos nije bio u lošim odnosima s Daleinima, bar koliko je znao. To je bilo dobro. Nisu mu bili posebno *dragi*, ali jedan trgovac ume-reno uglednog porekla ne sme da vodi računa o osećanjima kada razmišlja o najbogatijoj i najuglednijoj porodici u carstvu.

Oradije, prvi govornik Senata, davao je znake da zasedanje otpočne. Nije bio preterano uspešan u halabuci koja je vladala u odaji. Bonos priđe svojoj klupi i sede, zvanično se poklonivši sedištu prvog govornika. Drugi to primetiše, pa krenuše njegovim primerom. Uskoro zavlada red. A u tom trenutku Bonos postade svestan rulje pred vratima.

Udarci behu teški, zastrašujući, vrata su se od njih ljuljala, a pratilo ih je divlje izvikivanje imena. Građani Sarantije su, izgleda, imali sopstvene kandidate koje će predložiti uvaženim senatorima carstva.

Zvučalo je kao da se vodi bitka. *Kakvo iznenađenje*, pomisli Bonos kiselo. Dok je opčinjen gledao, raskošno pozlaćena vrata senatske dvorane – deo iluzije da se u njoj rešava nešto važno – počеше da popuštaju pod udarcima. Vrata savršeno odgovaraju Senatu, pomisli Bonos: izgledaju veličanstveno, ali popuštaju pred najmanjim pritiskom. Neko malo dalje od njega nimalo dostojanstveno ciknu. Plaut Bonos je bio čudljive prirode, pa se nasmeja.

Vrata se uz tresak otvorile. Četvorica stražara padoše na leđa. Rulja građana – među kojima je bilo i robova – razulareno nahrupi u odaju. Onda prethodnica zastade, savladana strahopoštovanjem. Mozaici, zlato i dragulji umeju da budu korisni, pomisli Bonos, i dalje se ironično osmehujući u sebi. Sa svoda ih je posmatrao Heladik, koji je držao baklju i na dvokolicama jezdio prema svom ocu Suncu – prizor koji danas u carstvu izaziva nemale razmirice.

Niko u Senatu nije znao kako da odgovori na upad. Rulja je milela naokolo, oni koji su ostali napolju gurali su se napred, oni unutra su se opirali, nesigurni šta žele da urade sada kada su tu. Obe stranke – Plavi i Zeleni – bile su prisutne. Bonos pogleda prvog govornika Senata. Oradije je ostao prikovan za sedišta, ukipljen. Potrudivši se da ne pokaže koliko mu je sve to zabavno, Bonos u sebi slegnu rame-nima pa ustade.

„Narode Sarantije“, počе ozbiljno, pruživši obe ruke, „dobro došao! Ubeđen sam da će nam vaša pomoć u donošenju odluke biti od neprocenjive vrednosti. Hoćete li nas počastvovati imenima ljudi koji po vašem sudu zavređuju da sednu na Zlatni presto, pre nego što se povučete i dozvolite nam da potražimo Džadovo sveto vođstvo u našem teškom zadatku?“

Za to im, zapravo, nije bilo potrebno mnogo vremena.

Bonos je naredio sekretaru Senata da uredno ponovi i zabeleži svako izviknuto ime. Bilo je malo iznenađenja. Očigledni stratezi, jednako očigledni plemići. Visoki carski službenici. Čuveni vozar sa hipodroma. Bonos se držao ozbiljno i pažljivo i naredio je da se i to ime zapiše: Astorg od Plavih. Posle će se smeјati.

Pošto je bilo jasno da je opasnost minula, Oradije svojim zvonkim, punim glasom održa dugačak i preteran govor o zahvalnosti. Činilo se da je dobro primljen, mada je Bonos sumnjao da rulja u odaji razume i pola arhaičnih reči koje su joj upućene. Oradije zamoli stražare da pomognu vernim građanima carstva da napuste odaju. I odoše – Plavi, Zeleni, dućandžije, šegrti, zanatlije, prosjaci, pripadnici mnogih naroda koji sačinjavaju jedan veliki grad.

Bonos uz suv osmeh pomisli kako Sarantinci i nisu posebno bunтовni, pod uslovom da im svakog dana daš besplatan hleb, pustiš ih da se raspravljaju o religiji i obezbediš im njihove voljene igračice, glumce i dvokolice.

Da, dvokolice. Džadov presveti car Astorg Dvokoličar. Sjajna zamisao! On će možda *bićem* dovesti narod u red, pomisli Bonos, pa se ponovo kratko osmehnu za sebe.

Pošto je potrošio svoju trunčicu preduzimljivosti, Plaut Bonos se zavalu u klupi, oslonjen na ruku, i stade da čeka glasonoše iz Carske četvrti da dođu i kažu Senatorima šta da misle.

Međutim, ispostavilo se da su usledili ipak malo složeniji događaji. Ubistvo, čak i u Sarantiji, ponekad ume da iznenadi.

U boljim gradskim četvrtima u prošlom je pokolenju postalo otmeno dodati zatvorene balkone prvom i drugom spratu kuća i stanova. Oni su, predvidljivo, potpuno zaklanjali sunce uzanim ulicama ispod, sve u ime ugleda i da bi žene iz boljih kuća imale priliku da vide ulični život kroz zastore od perli ili ponekad kroz bogato ukrašene prozorske otvore a da same ne moraju da trpe poniženje što će neko videti njih.

Za vladavine cara Apija, gradski prefekt je doneo odluku kojom se zabranjuje da ti balkoni štrče više od određene dužine, pa je zatim srušio brojne solarijume koji nisu bili u skladu s novim zakonom. Sigurno nije potrebno naglasiti da se to nije desilo u ulicama gde se nalaze gradski domovi istinski bogatih i uticajnih. Snaga žalbi jednog patri-

cija često je bila ublažena sposobnošću drugog da podmiti ili zastraši. Privatne mere, naravno, nisu mogle potpuno da se spreče, i poslednjih godina je bilo nekih žalosnih događaja, čak i u najboljim četvrtima.

U jednoj takvoj ulici, punoj jednoobrazno naočutih pročelja od cigala, gde nije manjkalo svetiljki ugrađenih u zidove da noću pružaju skupocenu svetlost, jedan čovek sada sedi u očigledno prevelikom solarijumu, naizmenično gleda dole na ulicu i u spore, graciozne pokrete žene koja upliće kosu u spavaćoj sobi iza njega.

Njena opuštenost je, misli on, nekakva vrsta počasti koju mu ukazuje. Dok sedi razodevena na ivici kreveta, prikazuje svoje telo u nizu oblina i ulegnuća: dignuta ruka, gladak pregib lakta, bujne grudi i bedro boje meda, paperjasto mesto između butina gde je prošle noći bio dobrodošao.

One noći kada je glasonoša došao i javio da je car mrtav.

Međutim, u jednom greši: njena odsutna, opuštena nagost ima više veze sa nekim ličnim, unutaršnjim mirom nego sa nekim posebnim osećanjem vezanim za njega. Ona, na kraju krajeva, nije nenaviknuta da joj muškarci vide telo. On to zna, ali ponekad radije zaboravlja.

Posmatra je, blago se osmehujući. Lice mu je glatko izbrijano, okruglo, meke brade i sivih, pronicljivih očiju. Nije lep niti naočit čovek, odiše nečim iskrenim, pomirljivim, otvorenim. To je, naravno, korisno.

U njenoj tamnosmeđoj kosi, primećuje, preko leta su se pojavili crveni odsjaji. Pita se kada ona to ima prilike da provede dovoljno vremena napolju da bi se to desilo, a onda shvata da je boja možda veštačka. Ne pita. Nije sklon raspitivanju o tome šta ona radi kada nisu zajedno u ovom stanu koji joj je kupio u pažljivo odabranoj ulici.

To ga podseća zašto je sada tu. Skreće pogled sa žene na krevetu – ona se zove Alijana – na ulicu, kroz zastor od perli. Ima nešto pokreta, pošto je jutro odmaklo i vesti su do sada sigurno prostrujale Sarantijom.

Vrata koja posmatra i dalje su zatvorena. Pred njima su dvojica stražara, ali tako je uvek. Zna im imena, i imena ostalih, i sve o njima. Takve pojedinosti ponekad su bitne. Zapravo, često su bitne. On pazi na takve stvari, i nije toliko dobroćudan kao što bi se nekom nepažljivom učinilo.

Kroz ta vrata je pred samu zoru ušao neki čovek. Po držanju se videlo da nosi hitne vesti. Ulične baklje su gorele i primetio je livreju. Tada se osmehnuo. Kancelar Gezije je odlučio da odigra svoj potez.

Igra je, zaista, počela. Čovek u solarijumu očekuje da će pobediti ali već dobro zna šta je moć, pa je svestan da će možda i izgubiti. Zove se Petar.

„Dojadila sam ti“, kaže žena, okončavši tišinu. Glas joj je tih, zvuči kao da joj je zabavno. Pažljivi pokreti njenih ruku, dok se bavi kosom, ne prestaju. „Avaj, taj dan je svanuo.“

„Taj dan nikada neće svanuti“, kaže čovek mirno, a i u njegovom glasu se čuje da se zabavlja. Tu igru igraju iz potpuno neshvatljive sigurnosti njihove veze. On se, međutim, ne okreće i ne skida pogled sa vrata, dole.

„Ponovo ću se naći na ulici, na milost i nemilost strankama. Igračka za najdivljiije navijače i njihove varvarske sklonosti. Odbačena glumica, osramoćena i napuštena, čije su najbolje godine prošlost.“

Bilo joj je dvadeset te godine kada je car Apije umro. Muškarac je video trideset jedno leto; nije bio mlad, ali se za njega govorilo – i pre a i posle te godine – da je od onih ljudi što mladi nikada nisu ni bili.

„Dajem dva dana“, šapuće on, „pre nego što neki očarani izdanak Imena, ili uspešni trgovac svilom i isfahanskim začinima osvoji tvoje prevrtljivo srce tako što će ti poklanjati nakit ili ti izgraditi privatno kupatilo.“

„Privatno kupatilo bi“, slaže se ona, „zaista bilo *priličan* mamac.“

On se osvrće, osmehnut. Znala je da će to učiniti, i uspela je, ne sasvim slučajno, da mu se okrene profilom, sa obe ruke dignute u kosi, glave okrenute prema njemu, širom otvorenih tamnih očiju. Zadržava taj položaj na tren, a onda se smeje.

Čovek mekih crta lica, odeven samo u golubijesivu tuniku, bez donjeg veša, jer su nedavno vodili ljubav, odmahuje glavom. Njegova kosa boje peska počela je pomalo da se proređuje, ali još nije seda. „Naš voljeni car je mrtav, na vidiku nema naslednika, Sarantija je u smrtnoj opasnosti, a ti iz besposlice mučiš jednog tužnog i nesrećnog čoveka.“

„Mogu li da dođem pa da nastavim?“, pita ona.

Vidi da on zaista okleva. To je zapravo iznenađuje, pa čak i uzbuđuje: dokaz njegove potrebe za njom, što čak i ovog jutra...

Ali tog trenutka se dole čuju zvuci. Okretanje ključa u bravi, otvaranje i zatvaranje teških vrata, užurbani glasovi, prejak, a onda i drugi glas, koji odsečno naređuje. Čovek kraj zastora od perli hitro se okreće i ponovo gleda na ulicu.

Žena tada zastaje, odmerava mnogo šta u ovom trenutku svoga života. Međutim, prava odluka je, zapravo, donesena pre nekog vre-

mena. Ona čudesno veruje u njega, a i u sebe. Obmotava svoje telo – to je neka vrsta odbrane – u čaršav, pre nego što njegovom, sada pažljivom profilu, sa koga je potpuno nestao uobičajeni srdačan izraz, kaže: „Šta je obukao?“

Nije trebalo da bude, čovek će mnogo kasnije pomisliti, ni izbliza toliko iznenađen pitanjem, niti onim što je ona – veoma namerno – njime otkrila. Njoj su ga privukli, od samog početka, isto toliko duh i pronicljivost kao i njena lepota i darovi koji su privlačili Sarantince u pozorište svake večeri kada je nastupala, naizmenično ih uzbuđujući i terajući na grohotan smeh i aplauz.

On međutim *jeste* zapanjen, a to mu se retko dešava. Nije čovek koji je navikao da dozvoljava događajima da ga uznemire. Ovo je, međutim, bilo nešto što joj nije poverio. A ono što je sedokosi čovek u još zasenjenoj ulici odabrao da obuče dok izlazi iz svog doma na uvid čitavom svetu, ovog presudnog jutra, veoma je bitno.

Petar ponovo gleda ženu. Čak i sada skreće pogled sa ulice ka njoj, i oboje će kasnije to pamtili. Vidi da se pokrila, da se pomalo boji, mada bi to sigurno porekla. Malo šta njemu promiče. Dirnut je, i onim što njeno pitanje znači, i prisustvom njenog straha.

„Znala si?“, pita tiho.

„Bio si veoma izričit u vezi s ovim stanom“, šapuće ona, „o potrebi za solarijumom baš na ovoj ulici. Nije bilo teško primetiti čija vrata mogu da se odavde posmatraju. A u pozorištu i dvorani za gozbe Plavih može se o carskim spletkama saznati isto koliko i u palatama i kasarnama. Šta je obukao, Petre?“

Ona ima običaj da utiša glas kada hoće nešto da naglasi, a ne da ga pojača: glumačke navike. Veoma je delotvorno. Mnogo šta u vezi s njom je delotvorno. On ponovo gleda napolje, pa dole, kroz zastor, na grozd ljudi pred jedinim vratima koja su bitna.

„Belo“, kaže, i zastaje pre nego što tiho, gotovo nečujno dodaje: „obrubljeno, od ramena do kolena, ljubičastim.“

„Ah“, kaže ona. A onda ustaje, podigavši čaršav čiji se kraj vuče po podu, da se pokrije dok hoda ka njemu. Nije visoka, ali se kreće kao da jeste. „Nosi porfir. Ovog jutra. Znači?“

„Znači“, ponavlja on. Ali ne kao pitanje.

Pruživši ruku kroz perle, on pravi kratak, potpuno svakodnevni znak sunčevog diska, ljudima koji već dugo čekaju u prizemnom stanu preko puta. Čeka samo da vidi kako mu je znak uzvraćen iz

stražarske kućice sa gvozdanim rešetkama, a onda ustaje i prilazi sitnoj, veličanstvenoj ženi u prostoru između sobe i solarijuma.

„Šta sada, Petre?“, pita ona. „Šta će sada da se desi?“

Njegova pojava nije upečatljiva, zbog čega osećaj smirenog vladanja okolnostima koji se oko njega širi ostavlja još jači utisak – i još više uznemirava.

„Gotova si sa dokonim mučenjem“, šapuće on. „Zar ne? Sada imamo malo slobodnog vremena.“

Ona okleva, onda se osmehuje, pa čaršav, nakratko odevni predmet, klizi na pod.

Nedugo zatim, dole na ulici diže se silna halabuka. Vrisci, očajnički i mahnuti krici, koraci koji trče. Ovog puta ne ustaju iz kreveta. U jednom trenutku, usred vođenja ljubavi, on je podseća, šapućući joj na uho, na obećanje od pre nekih godinu dana. Zapamtila ga je, naravno, ali nikada nije sasvim sebi dozvolila da u njega poveruje. Danas – ovog jutra – dok mu dodiruje usne svojim usnama, dok je ponovo u njoj, dok misli o carskoj smrti prošle noći, i drugoj smrti sada i ovoj krajnje neverovatnoj ljubavi, ona veruje. Sada mu zaista veruje.

Ništa je ranije nije toliko uplašilo, a ovo je žena koja je već proživela život, koliko god mlada bila, u kome je spoznala opravdan i velik strah. Ali ono što mu govori, malo kasnije, kada im se vratila moć da govore, pošto su pokreti i strast minuli, jeste: „Zapamti, Petre. Privatno kupatilo, sa hladnom i toplom vodom, sa parom, ili ću naći sebi trgovca začimima koji zna kako se treba ophoditi prema jednoj gospi plemenitog roda.“

Jedino što je oduvek želeo bilo je da tera konje na trkama.

Od kada je postao svestan sebe na svetu, činilo mu se, želja mu je bila da se kreće među konjima, da ih gleda kako hodaju, kaskaju, jure; da s njima priča, da priča o njima, kao i o dvokolicama i vozari- ma čitavog božjeg dana, sve dok zvezde ne niknu na nebu. Želeo je da se o njima brine, da ih hrani, da im pomaže da dođu na svet, da ih nauči uzengijama, uzdama, biču, dvokolicama, buci gledalaca. A onda da – Džadovom milošću, i u slavu Heladikovu, slavu odvažnog sina božjeg koji je umro u svojim kočijama donoseći vatru ljudima – stoji u sopstvenom četvoropregu, naginjući se daleko napred iznad konjskih repova, sa uzdama obmotanim oko tela da mu ne skliznu

kroz znojave prste, sa nožem u pojasu da uzde preseče ako padne, i da tera konje da jure brzo i skreću u krivine oštro, kako nijedan drugi čovek ne bi ni zamisliti mogao.

Ali hipodromi i kočije su od ovog sveta, a ništa u Sarantinskom carstvu – čak ni vera u boga – nije ni čisto ni jednostavno. Ovde u Gradu je čak postalo opasno prečesto govoriti o Heladiku. Pre nekoliko godina su prvi patrijarh u ruševinama Rodije i istočni patrijarh ovde u Sarantiji izdali retku zajedničku objavu da sveti Džad, bog u suncu i iza sunca, nema rođene dece, ni smrtne ni druge – da su svi ljudi, duhom, sinovi božji. Da je Džadovo suštastvo iznad razmnožavanja. Da je obožavanje, ili čak prihvatanje ideje o začetom sinu jeres, da se time napada čista božanska priroda gospodova.

Ali kako bi inače, propovedali su sveštenici u Soriji i drugde, nepojamno, zaslepljujuće blistavi zlatni gospodar svetova bio pristupačan grešnom ljudskom rodu? Ako Džad voli svoja smrtna stvorenja, sinove svoga duha, zar ne bi onda otelotvorio deo sebe u smrtnom obličju, da zapečati zavet te ljubavi? A taj pečat je Heladik, kočijaš, njegovo dete.

A onda su tu bili i Antini, koji su pokorili Batijaru i prihvatili veru u Džada – a sa njim prigrlili i Heladika, ali i njega kao polubožanstvo, ne samo kao smrtno dete. *Varvarsko neznaboštvo*, gremeli su pravoverni sveštenici – osim onih koji su živeli u Batijari, pod vlašću Antina. A otkako se prvi patrijarh u Rodiji i sam našao njima na milost i nemilost, besne osude heladikijske jeresi na zapadu su se jedva čule.

Ali ovde u Sarantiji se o verskim pitanjima svugde beskrajno raspravljalo, u lučkim krčmama, kuplerajima, sirotinjskim kuhinjama, na Hipodromu, u pozorištima. Nisi mogao da kupiš kopču za plašt a da ne čuješ prodavčeve stavove o Heladiku ili ispravnoj liturgiji za ispraćaj sunca.

Previše je bilo ljudi u carstvu – a posebno u Gradu – koji su predugo razmišljali i verovali na svoj način da bi ih patrijarsi i sveštenici žestoko proganjali, ali su se znaci sve dublje podele videli na sve strane, a nemiri su uvek pretili da buknu.

U Soriji, južno, između pustinje i mora, gde su džaditi živeli opasno blizu basanidskoj granici, okruženi Kindatima i mračno ćutljivim, nomadskim narodima Amuza i pustinja iza njega, čija se neobjašnjiva vera razlikovala od plemena do plemena, Heladikova svetilišta bila su jednako česta kao kapele podignute bogu. Hrabrost sinovljeva, njegova spremnost na žrtvu, bile su vrline koje su uzdizali i sveštenici i

svetovne vođe u zemljama što su se graničile s neprijateljima. Grad, okružen debelim trostrukim zidinama i zaštitničkim morem, mogao je sebi da dopusti da misli drugačije, tako su govorili u pustinjским zemljama. A Rodija na dalekom zapadu odavno je poharana, pa kakvo istinsko vođstvo može tamošnji prvi patrijarh da nudi danas?

Skorcije iz Sorije, najmlađi vodeći vozar u istoriji Zelenih iz Sarantije, koji je jedino želeo da tera dvokolice na trkama i da misli samo na brzinu i pastuve, molio se Heladiku i njegovim zlatnim kočijama u tišini svoje duše, pošto je bio uzdržan, tih mladić – i sam napola sin pustinje. Još u najranijoj mladosti je odlučio da mu kao vozaru nema druge nego da se klanja drugom vozaru. Zaista, u sebi je verovao – koliko god bio neuk u tim pitanjima – da dvokoličari koji se trkaju a slede patrijarhove objave i poriču božjeg sina odbacuju presudnu pomoć kada se kroz arkade izvezu na opasni pesak Hipodroma, pred osamdeset hiljada raspomamljenih građana.

Njihov problem.

Bilo mu je devetnaest godina, vozio je prvu dvokolicu za Zelene, na najvećem stadionu na svetu, i imao je dobre izgleda da postane prvi vozar posle Ormeza Esperanjanina koji će odneti sto pobjeda u Gradu pre svog dvadesetog rođendana, krajem leta.

Ali car je mrtav. Danas neće biti trka, i ko zna koliko još dana, dok traje žalost. Jutros je na Hipodromu bilo dvadeset hiljada ljudi, izlili su se na stazu, ali su se napeto sašaptavali, ili slušali liturgiju sveštenika u žutim odorama, nisu posmatrali dvokolice koje su se izvezle u povorci. Prošle nedelje je izgubio pola takmičarskog dana zbog povrede ramena, a sada je i današnji dan prošao, a šta će se deseti sledeće nedelje? I one iza nje?

Skorcije je znao da ne treba toliko da brine o sebi u ovakav čas. Sveštenici – i heladikijski i pravoverni – svi bi ga žestoko ukorili zbog toga. U nečemu su se sva verovanja slagala.

Video je ljude kako plaču na tribinama i na stazi, druge kako pre-naglašeno mlataraju rukama, preglasno govore, sa strahom u očima. Viđao je taj strah i ranije kada su dvokolice jurile, na licima drugih vozača. Nije mogao da kaže da ga je sam ikada spoznao, osim kada su basanidske vojske krenule u pohod preko peska, i kada je stojeći na gradskim zidinama digao pogled i video očeve oči. Tada su se predali, izgubili svoj grad, svoje domove – samo da bi ih povratili četiri godine kasnije, posle pobjeda na severnoj granici. Osvojenim posjedima većito se trgovalo.

Shvatio je da je carstvo sada u opasnosti. Konjima treba čvrsta ruka, a isto važi i za carstvo. Njegov problem je bio što je, odrastavši na istoku, prečesto video vojske Širvana, kralja nad kraljevima, da bi i izbliza bio napet kao ljudi koje je sada posmatrao. Život je bio previše raskošan, previše nov, previše čudesan i uzbudljiv da bi on klonuo duhom, čak i na današnji dan.

Imao je devetnaest godina, i vozio je dvokolice na trkama. U Sarantiji.

Konji su bili njegov život, kao što je nekada sanjao da će biti. Ta pitanja iz velikog sveta... Skorcije će ih prepustiti drugima. Nekoga će proglasiti za cara. Neko će sedeti u katizmi – carskoj loži – na sredini zapadne tribine Hipodroma, i jednog skorog dana – božjom voljom! – baciće belu maramicu da označi početak svečane povorke, i kočije će iskasati, pa onda jurnuti. Jednom kočijašu, mislio je Skorcije iz Sorije, nije preterano bitno ko je čovek koji ispušta maramicu.

Bio je zaista mlad, u Grad je došao pre manje od pola godine. Re-grutovali su ga agenti Zelenih sa jednog malog hipodroma u Sarniki, gde je vozio rage, i to za bedne Crvene – a ipak pobeđivao. Morao je mnogo da odraste i još više nauči. Uspeće u tome, i to veoma brzo. Ljudi se ponekad menjaju.

Skorcije se nasloni na arkadu, u senci. Posmatrao je gomilu s vidikovca iz koga je hodnik vodio pozadi u radionice i jaslje i male stanove hipodromskih radnika, ispod tribina. Zaključana vrata na pola hodnika koji se pružao dole do prostranih cisterni, gde se nalazio veći deo gradskih zaliha vode. U slobodne dane mladi vozači i konjušari ponekad su priređivali trke malih čamaca između hiljadu stubova po tom slabo osvetljenom vodenom prostranstvu punom odjeka.

Skorcije se pitao treba li da preko foruma ode do štale Zelenih da proveriti svoje najbolje konje, i ostavi sveštenike njihovom zapevanju, a neobuzdanije građane izvikivanju imena kandidata za cara, čak i za vreme svete službe.

Nejasno je prepoznao jedno ili dva izvikivana imena. Nije pamtio imena svih oficira i plemića, a kamoli brojnih dvorskih dostojanstvenika u Sarantiji. Ko bi to i mogao da da i dalje ostane usredsređen na ono što je u životu bitno? Sakupio je osamdeset tri pobjede, a rođendan mu je pao na poslednji dan leta. Moguće je. Protrljao je ugruvano rame, digao pogled. Bilo je vedro, kišni oblaci su produžili na istok. Biće veoma vrelo dan. Na stazi mu je vrućina prijala. Pošto je dolazio iz Sorije, potamneo od božjeg sunca, pod jarkim letnjim zracima se

snalazio bolje od ostalih. Ovo bi za njega bio dobar dan, u to je bio siguran. A sada je propao. Car je umro.

Činilo mu se da Hipodromom, pre nego što se jutro okonča, neće leteti samo reči i imena. Ovakve gomile su retko dugo ostajale mirne, a zbog današnjih okolnosti su se Zeleni i Plavi izmešali više nego što je bezbedno. Kada je dan vreo, naravi se lakše uzburkaju. Posle nereda na hipodromu u Sarniki, nedugo pre nego što je otišao, spaljeno je pola kindatske četvrti kada se rulja izlila na ulice.

Ovog jutra su, međutim, tu bili ekskubitori, naoružani i oprezni, i raspoloženje je više bilo napeto nego besno. Možda greši u vezi s nasiljem. Skorcije bi prvi priznao da sem o konjima ne zna mnogo šta. Jedna žena mu je to i rekla pre samo dve noći, ali je zvučala opušteno kao mačka, nimalo nezadovoljno. Zapravo, otkrio je da isti blagi glas koji deluje na nemirne konje ponekad deluje i na žene koje su ga čekale posle trka, ili slale svoje sluge da ga čekaju.

Naravno, nije *uvek* delovao. Polovinom te noći s mačkastom ženom obuzeo ga je čudan osećaj da bi ona radije da se prema njoj ophodi grubo i žestoko, kao kada tera četvoropreg u ciljnoj ravni. Ta misao ga je uznemirila. Nije tako postupio, naravno. Teško je bilo proniknuti u žene; ali je vredelo truditi se, to je morao da prizna.

Ali ni izbliza kao truditi se oko konja. Ništa nije bilo toliko vredno. „Rame je bolje?“

Skorcije se hitro osvrnu, jedva prikrivši iznenađenje. Nije očekivao da će nabijeni, snažni čovek koji mu je prišao postavljati ljubazna pitanja.

„Prilično“, reče kratko Astorgu od Plavih, najčuvenijem vozaču svog doba – Skorcije je doveden iz Sarnike da bi njemu bio izazivač. Skorcije se oseti nespretno, nesposobno pored starijeg čoveka. Nije imao pojma kako da se postavi u ovakvom trenutku. U Astorgovu slavu su podignuta već dva kipa, među spomenicima na spini Hipodroma, a jedan je bio od bronze. Pričalo se da je nekoliko puta večerao u Ateninskoj palati. Uticajni ljudi u Carskoj četvrti tražili su njegovo mišljenje o gradskim pitanjima.

Astorg se nasmeja, njegove crte lica otkriše vedru prirodu. „Ne želim ti zlo, momče. Nemam otrova, nemam tablica uroka, nemam zlikovaca koji čekaju u mraku pred domom neke gospe.“

Skorcije oseti da je pocrveneo. „To znam“, promrmlja.

Astorg dodade, pogleda usmerenog na gomilu: „Suparništvo je dobro za sve nas. Ljudi više pričaju o trkama. Čak i kada nisu ovde.

Tera ih da se klade.“ Naslonio se na jedan stub. „Žele više trkačkih dana. Šalju poslanice caru. Car želi da građani budu srećni. Trke se dodaju na kalendar. To znači više nagrada za sve nas, momče. Pomoći ćeš mi da se mnogo ranije povučem.“ Okrenuo se ka Skorciju pa se osmehnuo. Lice su mu prekrivali neverovatno brojni ožiljci.

„Ti hoćeš da se povučesh?“ upita Skorcije zapanjeno.

„Meni je“, odgovori Astorg blago, „trideset devet godina. Da, hoću da se povučem.“

„Neće ti dozvoliti. Navijači Plavih će zahtevati tvoj povratak.“

„I ja ću se vratiti. Jednom. Dvapat. To ću skupo naplatiti. *Onda* ću pustiti da moje stare kosti dobiju svoju nagradu i prepustiti lomove, ožiljke i padove tebi, ili čak i mlađima. Imaš li predstavu koliko sam vozača video da ginu na stazi otkako sam počeo?“

Skorcije je u svojoj kratkoj karijeri video dovoljno smrti da nije morao na to da odgovori. Za koju god boju da su se takmičili, pomahnitali navijači drugih stranaka želeli su njihovu smrt, sakaćenje, uništenje. Ljudi su na hipodrome dolazili da vide krv i čuju vriske jednako koliko i da se dive brzini. Voštane tablice sa smrtonosnim kletvama stavljane su u grobove, bunare, cisterne, zakopavane su na raskršćima, bacane u more sa gradskih zidina. Alhemičarima i hiromantima – kako istinskim tako i prevarantima – plaćalo se da strašnim činima omađijaju vozače i konje. Na hipodromima carstva kočijaši su se trkali sa smrću – Devetim vozačem – isto koliko i jedan sa drugim. Heladik, Džadov sin, stradao je u svojim dvokolicama, a oni su bili njegovi sledbenici. Ili bar neki od njih.

Dvojica dvokoličara su kratko ćutke postajali, gledajući metež iz senke arkade. Skorcije je znao da će ih rulja istog trenutka opsesti bude li ih ugledala.

Nije ih ugledala. Umesto toga, Astorg veoma tiho reče: „Onaj čovek. Ona grupica tamo. Svi su Plavi. On nije. Nije Plavi. Poznajem ga. Pitam se šta li to radi.“

Skorcije, koga to nije mnogo zanimalo, diže pogled na vreme da vidi tog čoveka kako stavlja ruke oko usta i viče, gospodskim, zvonkim glasom: „*Dalein na Zlatni presto! Plavi za Flavija Daleina!*“

„O-ho“, reče Astorg, prvi kočijaš Plavih, skoro kao za sebe. „I ovde? Kako je on jedno pametno, pametno đubre.“ Skorcije nije imao pojma o čemu ovaj to govori.

Shvatiće tek mnogo kasnije, kada se priseti i sve poveže.